

haszonkeresés helyett a viszonzást nem váró ajándékozásnak az *ellenségre is kiterjesztett* alapelvét, amely – ha megvalósítják! – új viszonyokat teremt az emberek között, személyes és társadalmi, sőt gazdasági és politikai vonatkozásban egyaránt.

Mindenesetre nem kétséges, hogy amikor Jézus az igazságosság eszméjének és gyakorlatának bőséges fölülmúlására szólította fel hallgatóit, akkor nem kevesebbre biztatta őket, mint hogy váljanak olyanná, mint a feltételek és korlátozások nélkül szerető mennyei Atya...

KIRÁLY IGNÁCZ

ERÉNYEK ERECSKÉI

Franklin Benjámintól tanultam, még srác koromban, hogy egy-egy kirívó hibámat úgy tudom jó eséllyel kinevelni magamból, hogy egy-két-három hétig csak arra a hibámra koncentrálok. Öreg fejjel újra olvasgatok az erényekről. Másként, mint fiatalon. Amire most figyelek, az az erényekben való fejlődés. Az erény ugyanis nem statikus érték, hanem ebben is illik fejlődni. Egy jótettel tehetek nagyon jót, kevésbé jót, és árthatok is vele (adásommal életet menthetek, átmeneti fájdalom csillapítást végezhetek és konzerválhatok egy élődsi életformát). Most az erényekből fakadó és megfontolandó erecskéket keresem. Minden erény valamilyen jó forrása, és erecskéik csörgedező elindítója. A jézusi szeretettörvény alapján helyükre kell kerüljenek az erények is.

Az *igazmondás* nem lehet csúcsérték. „Ami szívemen, a számon” – még inkább nem az. Ami a szívemben van, az lehet akármi, mármint az értékesség szempontjából. Ki nem találkozott már az életben azzal, mikor irgalmas szeretettől indítva, nem zúdítjuk egy nagy betegre a menthetlenségét mutató állapotát. Emberség, józanész, gyöngédség, szolidaritás együttesen mérlegelteti bennünk az igazmondás lehetőségét, és építő vagy pusztító tényét. Ezt nevezzük „felelősségetikának” (Max Weber). A jó szándék kevés. Felelősség kell. Jó elvek, jó szándék, következmények megfontolása együtt hozhat Istennek tetsző gyümölcsöt. És ez nem feltétlenül az igazmondás lesz. A bölcs elővigyázatosság etikájával sok bajt megelőzhet az ember. A bölcsesség a *prudencia*, amely a *providere*, „előre látni” szóból ered (Cicero). Ez segít, hogy a hirtelenkedő kapkodástól eljussunk a higgadt cselekvésig. A forrófejűségből ezáltal lehet hősiesség. Az igazmondás erénye nem szabad, hogy meggondolatlanságaink fedő erénye legyen.

Az *igazságosság* szerint mindenkinek meg kell adni, ami neki jár. De mi az, ami neki jár? Ki határozza ezt meg? A kultúrák története és napjaink vallási, világnézeti sokfélesége mutatja, hogy ez nem

egyszerűen megválaszolható kérdés. Valami közös emberi megegyezés kell hozzá. Az eltérő szükségletek, eltérő igényszintek, érdemek és társadalmi besorolások tovább bonyolítják a kérdést. Mondjuk, hogy a birtoklás, amely rendre mások kárára történik, bűn. Ha ez bűn, akkor miért ne lehetne igazságos a gazdagoktól való lopás (tudtán kívüli eltulajdonítás)? Rózsa Sándor népszerűsége ezen alapult: elrabolta a gazdagokét, és ami neki nem kellett, szétosztotta a nép között. Így születnek pozitív legendák egy közbűntényből. A mai „megélhetési bűnözés” nem ugyanerre mutat? Jogos elvinni a gépeimet, hízőnkat, babakocsinkat... mert nekik ez a „megélhetésükhöz” kell. Egy bizonyos értékhatárig ez mifelénk nem bűncselekmény, csak szabálysértés. Fanyar humorral: jobban járnánk, ha magunk osztogatnánk az ilyen „megélhetési” csoportoknak a dolgainkat, hogy a jó tett érzése töltsön el, és ne a düh, bosszúság. A jogokban való egyenlőség és a kötelességekben való közös felelősség talán segíthetne ebben az igazságossági kínlódsásban.

A *bátorság* olyan erény, amelyet a késhez hasonlíthatunk, amellyel operálni, szalonázni és gyilkolni is lehet. Attól függően, hogy kinek a kezében van. Fanatizmussal önfeláldozó tettekre képesít. Ami innen nézve terrorista öngyilkos merénylet, az onnan nézve szentségi rangra emelt hívő erény. Ami innen nézve megszállott erőszak, az onnan nézve kamikaze önfeláldozás a hazáért, a császárért. A bátorság „a félelem leküzdésének képessége” (Sponville). Vajon lehet-e erény, ami gonosz tettekre is képesít? Voltaire szerint semmiképpen. Szerintem lehet, mert vértanúságra is képesít. Jézus bátor volt, és az őt követő hősök is azok voltak. Ami tőlem függ, az az én felelősségem. A félelem, a gyávaság ösztönös felelősségáthárításra törekszik. Valaki más a felelős azokért a tettekért, amelyeket én cselekedtem. Akkor is így van ez, ha „parancsra tettem” fedőnév alatt hősködik, bátorkodik az ember mások életének veszélyeztetésében. Hősnek azt mondjuk, aki érdek nélkül bátor. De mi az érdek nélkülség? Létezik ilyen egyáltalán? Jónak lenni azért is szeretnék, hogy hitem szerint üdvözüljek. Jézus is az ő Atyjához igyekezett küldetése teljesítésével, a mindhalálig kitartó hűségével. A bátorság is valamiért van, jutalomért, méltatásért... üdvösségért. Bizony a jézusi cél erősen behatárolja ennek az erénynek tartalmát, formáját. Aki fél, az fél ember? Aki bátor, az teljes ember? Aki jézusian szeret, az Jézus Istene szerinti teljes ember.

A *nagylelkűség* az adás erénye. „Mielőtt nagylelkűek lennénk, igazságosnak kell lennünk” (Chamfort). A szülőben kapáló napszámosok megkapták a napi kialkudott bért. A kevesebb ideig dolgozók ajándékot is kaptak. Ha túlelemeztem a bibliai történetet, azt mondanám, hogy közérzetromboló az eset. Másoknak fájdalmat okozó, dühöt kiváltó ajándékozás erősen megfontolandó nagylelkűség. A

nagylelkűség szolidaritásra épül. Ez a szó az „in solido” (egészre nézve) szóból ered és a „solidité”-val (szilárdság) együtt azt sugallja, hogy ökológiailag, a teremtett világ teljességét tekintve illik osztoznunk a javakban. Afrikának és Dél-Amerikának azonban nem kegyesen beszűkített szolidaritás kell, hanem először valamiféle igazságosság, hiszen évszázadokig és napjainkban is gyarmati elnyomásban tartják őket a gazdagok. A felszabadítás teológusai kifejtették, hogy rendet kell csinálni, nem elég nagylelkűen karitászcodni. „Miért lenne nyitottabb a szívünk, mint a pénztárcánk” (Sponville). Erkölcsi komfort érzés jó az adakozónak, csak hogy kevés az életvitelszerűen szegénynek. Szeretet nélkül lehet adni, de szeretni nem lehet úgy, hogy ne adjak. A nagylelkűség nagy segítőkészséget jelent. Minél kisebb a magam haszna, annál nagyobb értékű a nagylelkű tettem (szegény asszony két fillérje). Ismét előbukkan az alaptétel: Semmi nem az enyém, csak rám van bízva. A „mahatma” (nagylelkű) ember nagy gondolatokból nagy tetteket hoz elő.

A *részvét* olyan erény, amely az együttérzés mellett a segítőkész odafigyelést is jelenti. A földi életben sorstársak is vagyunk. A sorsközösség együtt örvendést és együtt szenvedést jelent. Osztozás ez a javakban és az elviselni valókban. „Hát felelős vagyok én a nyomorultak balszerencséjéért?” – kérdezi Nietzsche. Igen, kedves Nietzsche. A teremtett világban lévő „balszerencsék” nagy százalékban emberi gazemberségek következményei. Itt ismét globálisan illik gondolkoznunk. A részvét minden létezőt megillet. Egy állatot szadizó ember, a környezetet nemtörődomséggel pusztító ember önmagát is bántja („amit szeretnél, hogy neked tegyenek...”). A részvétben részt vállalunk a rajtunk kívül álló világ bajaiból, elviselni valóiból. Az emberi ösztönös, túlélő reflex a kikerülés, kimenekülés, háritás. Sajnos a történelem tele van erénynek álcázott gazemberségekkel: szánalomból hatalomra juttatni a munkásosztályt, és ezért halomra gyilkolni az ezzel egyet nem értőket. Mindezt a hatalmi vágy egyéni és kollektív zászlaja alatt. A részvét a közbeszédben az elhunytjainkhoz kötődik, a gyászhoz. Az emberi viselkedés tele van ál-örömmel és ál-részvétekkal. Így illik viselkedni, tehát mindenki igyekszik alkalmazkodni az illemszabályokhoz. Mintha ezzel az őszintétlen vagy akár igaz őszinteséggel letudhatnám az egyéb területeken való kötelezettségeimet. A valódi részvétel egymás életében ott kezdődik, hogy még az életében igyekszünk szeretni valakit, nem halála utáni koszorúkkal mutogatjuk elkészt szeretetünket. Jézus személyes kapcsolataiban élte meg szeretetét, részvétét is. Őszintén és tiszta szívvel. Boldogok, akiket összeroppant állapotukból Jézus reményt keltő részvéte emelt ki...

A *megbocsátás* alapja, hogy felhagyok a gyűlölettel és a bosszú vágyával. A kapott fájdalmakat nem lehet meg nem történné tenni. A seb forradást hagy maga után. Lelki plasztikázás sem tudja ezt teljesen eltüntetni. Miért kellene ezt kegyes önszugesztióval eltörölni akarni? A megbocsátás ugyanis jó, önmaga fölé emeli az embert. A „pardon” (bocsánat) szóban ott van a „don”, az ajándék, adomány. Adok valamit annak, aki elvenni akart tőlem. „A tudatlannak elnézzük, a gonosznak megbocsátjuk” (Jankélévits). Akkor kell még ránevelni magamat a megbocsátás lehetőségére, amikor nyugodtan mennek dolgaim. Drámai kihívásban az fog működni bennem, amire tudatosan neveltem magam. Ugyan melyikünk tudná megmondani, hogy az őt bántó viselkedésében hány százalék az ő személyes és objektív felelőssége? A genetika, a körülmények, a saját önnevelése... arra jó, hogy a szabad akarat illúzióját helyére tegye. Tény azonban, hogy szubjektíve mindenki felelős a maga tettéért, ez alól a bizonyítvány magyarázatása sem mentesít. Az egyéni lelkiismeret a felelősség alapja. Azt tapasztalom, hogy az ismeret segíti a megértést (nem feltétlenül az egyetértést!). Arc nélküli csoportot, népet, fajtát szidni könnyű. Amikor összebarátkoztam egy néger fiatal emberrel, megszűnt bennem a feketétől való idegenkedés (és lenézés...), pedig előzőleg egy kölcsön adott táborozási eszköztárunk eltűnt egy néger fickóval együtt. Mi a megbocsátás értelme? Mi a megbocsátás gyümölcse? Igen, ez is lehet táptalaja annak, hogy valaki megmarad betyárságában. Lehet azonban az ő jóvá segítéséhez adott esély is. Jó, ha elgondolkozunk azon, hogy az ellenséget nem lehet „*filein*” módon (baráti, érzelmi szeretet) szeretni. Akkor sem, ha szuggerálok magamban, hogy én Krisztus arcát akarom látni benne. „*Agapan*” (önfeláldozó, ingyenes) szeretettel lehet szeretni őt, amelybe nem kell belekényszeríteni akarni a szívemet is, de akarattal adott, éltető megbocsátással megajándékozhatom.

Az *erényeinkben való fejlődés* életre szóló feladat. Jézusi szemmel nézve felelősségünk senkire nem ruházható át. A vallási és kulturális hagyományok lehetnek megtartóak, de lehetnek hátráltatóak. Mi szennyezi be az embert? Ami, ahogyan kiáramlik belőle. Illusztrálja ezt most például a tisztaságról és a tisztátalanságról szóló hagyomány! Tisztátalanná vált pl. az, aki házasetet élt, ezért tisztulási szertartáson kellett részt vennie. Nem inkább az a tisztátalan, aki önzésként, birtoklasként éli meg párkapcsolatát? Hát nem az válik „tisztátalanná”, aki nem párját akarja megajándékozni, hanem csakis önmagát? Tisztátalan, aki szeretetlen, és tiszta az, aki éltetően szeret. Legyen ez egy példa arra, hogy van mit átértelmezni, ha Jézus szemével nézzük az erényeket. Az erények sok irányú csörgedezéséből jó lenne, ha kiemelkedne az az erecske, amelyet Jézus hagyományozott ránk: a szeretet csúcserékére épülő fejlődés. Nem a fogalmak,

önmagukban a szavak az erények, hanem a belőlük fakadó gyümölcsök tehetik azzá (gyümölcsseiről ismerni az erényt). Kár, hogy az élet nem ilyen egyszerű, és a megfontolást, a helytállást ebben sem lehet megspórolni...

*(Az Ige) saját világába jött, és az övéi nem fogadták be őt.
(Jn 1,11)*

FARKAS ISTVÁN

DUGULÁSELHÁRÍTÁS

1.

Kezdetben csak azt érezni, hogy valami nincs rendben. Nem úgy mennek a dolgok, ahogy kellene. Azután lehet megfigyelni a működést és megtalálni a hibát. Ha a hiba megvan, akkor lehet tenni valamit: megszüntetni, megjavítani, kicserélni, vagy – végső esetben, ha javíthatatlan, cserélhetetlen – együtt élni a hibával. Ez utóbbi eset a természetes. Így él minden érző lény. Együtt él változékonyságával, szerencsétlenségeivel, betegségeivel és pusztulásával. Az élet áramlás, kapcsolat. A dugulás az áramlás, a kapcsolat beszűkülése, esetleg megszakadása, bár ekkor az már nem dugulás.

És ha megpróbálok szélesebb látókörben széttekinteni, akkor a folyamatos áramlás nem fogalomról fogalomra történik, mint a tavasz-nyár-ősz-tél fogalma, hanem az idő – vagyis a hold és a nap járása folyamata szerint. Nem a nap, a bolygók és a holdak keringenek, hanem a naprendszer, mint egész éli életét, amit a érzékelés figyelt meg, és a gondolat szedett szét és nevezett meg fogalmakkal.

Ember esetében a kapcsolat más emberekkel, állatokkal, növényekkel, anyagokkal, dolgokkal, gondolatokkal, és eszmékkel való; és ennek alapjaként és eredendően az emberen belüli funkciók közötti, a sejtei közötti kapcsolat, mely kapcsolat a külvilágból érkező mindennemű hatás eredménye. Dugulás esetén mindkét esetben valami nincs a helyén, nem jól működik, beteg – vagy a vallások nyelvén: vak és süket, csonka-bonka lesz, célt téveszt – vagyis bűnös, gonosz, tisztátalan, alvó, fátylakkal letakart – mondják a tudományos és a szent írások szerzői. Működik ugyan, de sejtiként, szervként, illetve lényként beteg, illetve emberként nem tölti be a helyét. Azonban – teszük hozzá az emberként létezők – meggyógyítható, felébrésztető, ráébrésztető, feltámasztható, újjászülethet, hiszen készüléke és lénye erre alkalmasnak lett megalkotva. Ehhez valamit helyre szükséges állítani.

De sem az áramlás, sem a dugulás nem egy egyszerű állapot akkor, amikor az életről van szó. Az élet ideiglenes formákon át történő folyamatos változás, folyamatos áramlás. Olyan, mint egy élő patak, folyó, majd folyam. Lassulások, gyorsulások, elakadások,

áttörések, apadások, áradások sorozata. Vagy olyan, mint egy elektromos készülékben az áram, az áramlás. Egyetlen célnak alárendelt formák: ellenállások, kapacitások, fogyasztók, visszacsatolások és akkumulátorok sorozata. De a formák folyamatosan újulnak itt és ott is, viszont a formákat a gondolat, az elme, a lélek, vagy tudat – bárhogyan is nevezzük -, vagyis a test egyetlen különös funkciója szüli.

✕

Már kora gyermekkoromban szembesültem az áramlás és dugulás kérdésével, amikor megfigyelhettem, ahogy atyám vette a kis sámlit és aláújt a mosdónak, majd a mosogatónak és egy célszerszámmal, egy kellően meghajlított dróttal, kipucolta a szifonokat. Majd ezt örököelve, magam is nekiláthattam a műveleteknek, felfogva azt, hogy ez férfimunka. Rá lehetett jönni, hogy a szifon nem egyszerre, hanem morzsánként, hajszalanként dugul el. Később szembesülnöm kellett nagyobb méretű dugókkal is, amikor kiderült, hogy a dugulás nem a szifonban, hanem a téglafalú összefolyó aknában van, melybe egy egész hangyaboly hordta, hangyaszorgalommal a várépítéshez szükségtelen földszemcséket a lefolyóba. Itt is szemcsénként történt a dugulás. Még később, amikor már orvosokhoz is el kellett mennem, megállapították, hogy a szívkoszorúm eldugult és be kellett építeni a csöbe egy tágítót. Legvégül – remélem – került sor magára a belső vízvezetékre. Ez utóbbi áramlásról és dugulásról az ember csak természetes feszültségkülönbségek kapcsán, oda sem figyelve értesül ugyan, de a dolog megy magától. Tulajdonképpen az egész problémakör ennek az eseménynek a kapcsán kezdett a maga fenséges valóságában kibontakozni. És ennek útja a visszatekintés és a ráébredés volt.

A kórteremben a főorvos kedves határozottsággal utasította egyik sorstársamat, hogy igazítsa meg a katéter csövét, mert ha megtörik dugulást okoz, majd megállva és elgondolkozva hozzátette: tudja, mi itt mással sem foglalkozunk, mint duguláselhárítással. Nem tette hozzá, hogy az egész kórház, minden osztályán sem foglalkoznak mással, mint duguláselhárítással. A folyadék kiválasztás, a vérellátás, a belső elválasztás, az emésztőrendszer, a belső információátvitel, az energiaellátás dugulásainak elhárításával, vagyis az eredetileg jól, vagyis egymással harmóniában működő folyamatok megromlott kapcsolataival. Ötödik éve testközlemből tanulmányozhatom azt a kórt, amit demenciának nevez a tudomány. Gyógyíthatatlan, kóros leépülés. Először az elme, majd a test az érzélemmel együtt. Az agyi idegsejtekben elkezdi felhalmozódni egy fehérje-plakk, egy szemcse és dugót képezve meggátolja az információátvitelt, az áramlást, majd szétbomlasztja a sejtszerkezetet is.

És megtapasztalhattam egy másféle, egy finomabb anyag áramlását és annak egy másféle dugulását is. Kezdetben egy salgótarjáni teakályha biztosította a kis, egyszobás lakás fűtését, később pedig